

Integratie en Inburgering

Door Anne-Marijke Podt

Integreren = Het maken, groeien of opnemen in een groter geheel.

Halverwege 2021 gaat de nieuwe inburgeringswet in, de wet die gemeenten meer regie geeft over de inburgering van nieuwkomers. De komende raadsperiode wordt daarom een lakmoesproef: zijn gemeenten in staat de mogelijkheden die de nieuwe wet biedt te pakken, om te zorgen dat alle nieuwkomers de kans krijgen om in Nederland volwaardig mee te doen? Als D66'ers op lokaal niveau zijn er veel mogelijkheden om hier onze stempel op te drukken, omdat inburgering en integratie draaien om veel waarden die ons na aan het hart liggen: de eigen kracht van mensen, kansengelijkheid en de vrijheid hebben om je leven zelf vorm te geven.

Al vóór de nieuwe inburgeringswet waren integratie en inburgering veelbesproken thema's. Maar als het gaat over wat er beter zou moeten horen we maar zelden van 'nieuwe Nederlanders' zelf. Dus laten we daar eens mee beginnen.

Slachtoffers of eigen kracht

Bright¹⁴ vluchtte in 1993 uit Liberia: *'Als vluchteling word je gedwongen om een rol te spelen in de samenleving. De rol van slachtoffer. Je moet. Als je geen slachtoffer bent, kom je niet binnen. Vervolgens moet je door de hele asielmolen: procedures, wachten, inburgeren, wachten en nog eens wachten. Het is een diep dal waar je moeilijk uitkomt.'*

Het proces van asiel aanvragen is zo ingericht dat nieuwkomers vanaf de start in Nederland afhankelijk zijn van de overheid. Het is een proces van veel wachten, van weinig mogelijkheden tot ontwikkeling en van veel mensen die jou vertellen wat je moet doen. Of het nu gaat over asielopvang, procedures rond inburgering, taalles of de eerste stappen op de arbeidsmarkt: er wordt maar weinig gedaan met wat nieuwkomers zelf meenemen, kunnen of vinden.

Wat de uitspraak van Bright ook laat zien is dat we als maatschappij maar langzaam leren: bijna dertig jaar na zijn ervaringen worden de eerste maanden, of zelfs jaren, van veel nieuwkomers gekenmerkt door wachten en afhankelijkheid. Gelukkig biedt de nieuwe inburgeringswet veel mogelijkheden om het anders te doen. Maar er is meer waar nieuwkomers mee te maken krijgen.

Vluchteling als identiteit

Amer¹⁵ vluchtte in 2014 uit Syrië: *'Ik ben geen vluchteling, ik ben Amer!'*

Vanaf zijn eerste tijd in Nederland was Amer gefrustreerd over het label van vluchteling dat hij

¹⁴ Bright Richards is een Liberiaans-Nederlandse acteur, trainer, schrijver en oprichter van New Dutch Connections, een stichting die vluchtelingen de regie over hun eigen leven wil teruggeven.

¹⁵ Amer Alomari is Syrisch-Nederlands en werkzaam als communicatie-adviseur bij de afdeling Werk en Inkomen van de gemeente Utrecht.

kreeg opgeplakt. Hij had civiele techniek gestudeerd, hield van koken en had een enorm netwerk opgebouwd, maar als mensen hem zagen, zagen ze toch vooral 'die vluchteling'.

Het versmallen van iemands identiteit tot dat ene label is op meerdere manieren problematisch. Allereerst suggereert het dat alle vluchtelingen hetzelfde zijn en hetzelfde nodig hebben. Maar het suggereert ook dat vluchtelingen een aparte groep zijn en dat de ondersteuning waar vluchtelingen gebruik van kunnen maken – op het gebied van taal, training of huisvesting – niet nodig is voor mensen die hier al hun hele leven zijn. Dat leidt tot inburgeringstrajecten die niet passen, tot verspild talent en tot onbegrip en animositeit onder mensen in de wijken waar nieuwkomers worden opgevangen of komen wonen.

We doen nieuwkomers en de Nederlandse maatschappij tekort door op deze wijze te blijven denken. Ook dit kunnen we onder de nieuwe inburgeringswet anders aanpakken.

Gedeelde verantwoordelijkheid en eigen regie

De nieuwe wet heeft als uitgangspunt dat gemeenten de regie hebben over de inburgering van nieuwkomers. De gedachte daarachter is niet moeilijk te begrijpen: gemeenten staan dichtbij hun inwoners en hebben zo meer zicht op wat mensen echt nodig hebben. Bovendien bieden andere verantwoordelijkheden van gemeenten (huisvesting, zorg, werk en inkomen) veel aanknopingspunten nieuwkomers breed te ondersteunen. Door verkokering binnen gemeentes lukt dit nog niet altijd en het is zeker de moeite waard te bekijken waar in jouw gemeente winst te behalen valt uit de samenwerking tussen beleidsterreinen. Als een nieuwkomer nog geen eigen huis heeft, gaat integreren en inburgeren ook een stuk lastiger.

Gemeenten en nieuwkomers krijgen onder de nieuwe wet een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de inburgering. Dit krijgt onder meer gestalte in het samen maken van een (verplicht) persoonlijk inburgeringsplan (PIP). De focus van veel gemeenten op uitstroom uit de bijstand zorgt op dit moment dat er soms weinig aandacht is voor de achtergrond en capaciteiten van nieuwkomers. Zo belanden goed opgeleide zorgprofessionals achter de lopende band, zodat ze maar vooral uit de uitkering zijn. Zorg dus dat er in de afspraken rond de PIPs expliciet aandacht komt voor (om)scholing en ontwikkeling, ook van nieuwkomers die al wat ouder zijn en zorg dat nieuwkomers kunnen studeren met behoud van uitkering.

Het samen maken van een PIP is één stap in een integratieproces waarin we de rol en mening van nieuwkomers zelf centraal kunnen stellen. Dat kan bijvoorbeeld ook door voor inburgering, net als gebruikelijk (en verplicht!) is voor zorg of werk en inkomen in gemeenten, een cliëntenraad of -panel in te stellen: een groep inburgeraars die meepraat en meedenkt hoe de inburgering voor nieuwkomers steeds beter kan. Het is een goede manier om vinger aan de pols te houden bij de effectiviteit van de gemeentelijke dienstverlening en die van taalscholen, maar ook om nieuwkomers vanaf hun start in Nederland kennis te laten maken met onze manier van medezeggenschap.

Uiteindelijk geldt ook dat de gedeelde verantwoordelijkheid niet beperkt blijft tot gemeente en nieuwkomer. Als D66'ers houden we, naast eigen verantwoordelijkheid van de nieuwkomer en de rol van de overheid, ook oog voor wat mensen onderling kunnen doen. Maak daarom ruimte in je plannen voor de rol die ondernemers en vrijwilligers kunnen spelen in werk, taal en de ontwikkeling van een netwerk.

Inclusief integreren

Waar de inburgeringswet gaat over mensen die al een verblijfsvergunning hebben, is dat vanzelfsprekend niet waar de integratie start. Als D66 hebben we de afgelopen jaren geregeld een punt gemaakt van 'integratie vanaf dag één'. Maar wat betekent dat eigenlijk, zeker in de context van eigen kracht en identiteit, zoals geschetst door Bright en Amer?

Het beeld van veel asielzoekerscentra (AZCs) is kenmerkend voor hoe wordt gedacht over asielzoekers in Nederland: AZCs staan vaak buiten of aan de rand van een gemeente, niet zelden met een flinke slagboom voor de deur. Als we willen dat integratie vanaf dag één begint, begint integratie daar, in het AZC. Daarvoor heb je een centrum nodig dat (letterlijk en figuurlijk) midden in de samenleving staat.

Veel mensen die hier als asielzoeker zijn gekomen geven aan dat contact met Nederlanders cruciaal is geweest voor hun integratie: voor het leren (gebruiken van) de taal en voor het opbouwen van een netwerk. Zorg dus voor een AZC dat toegankelijk is voor omwonenden, waar mensen elkaar eenvoudig kunnen ontmoeten. Kijk of er ruimte is om het AZC zelf te integreren met andere voorzieningen, zoals woonruimte voor jongeren uit de wijk, of juist ouderen. Start vanaf dag één met cursussen: Nederlands (voorinburgering), maar ook andere nuttige vakken, zoals ondernemerschap of Engels. Maak deze cursussen ook toegankelijk voor mensen uit de wijk: mensen die zij aan zij trainingen volgen leren elkaar kennen. En niets werkt zo goed voor draagvlak als een voorziening waar de buurt ook iets aan heeft. Veel gemeenten (Zoals Utrecht, Amsterdam en Nijmegen) hebben goede voorbeelden over hoe je zoiets opzet.

Op dit moment zien veel gemeenten het AZC nog als een exclusief domein van het Rijk. Hoewel het COA als uitvoeringsorganisatie voor de opvang van asielzoekers namens het Rijk verantwoordelijk is, is het een gemiste kans als je het daarbij laat zitten. Deze houding zorgt dat gemeenten worden overvallen door plotselinge verzoeken van het COA voor meer opvang, iets dat niet helpt bij het toch al kwetsbare draagvlak voor dit soort voorzieningen. Als we integratie serieus nemen zullen we gezamenlijk onze verantwoordelijkheid moeten nemen voor niet opvang sec, maar opvang die een daadwerkelijke start vormt van de integratie in Nederland.

Het helpt daarom om vooraf na te denken over het soort voorziening dat zou passen in jouw gemeente. Stel kaders op met aandacht voor ontwikkeling vanaf dag een, voorzieningen waar de buurt ook gebruik van kan maken en de betrokkenheid van asielzoekers in het centrum. Haak

partners uit jouw gemeente aan die het verschil kunnen maken. En zorg dat het COA (of een andere uitvoeringsorganisatie) zich committeert aan jouw gewenste kaders. Zo zet je gezamenlijk iets op dat nieuwkomers de best mogelijke start geeft, nog voor je als gemeente met de nieuwkomer aan de slag gaat met het formele inburgeringsproces.

Andere start, gelijke kansen

D66 laat iedereen vrij, maar niemand vallen. Voor nieuwkomers betekent dat concreet dat wij ze in staat willen stellen hun eigen leven vorm te geven. We realiseren ons dat ze daar vaak wel wat ondersteuning bij kunnen gebruiken, maar dat ze ook wat te brengen en bij te dragen hebben. Wij zien dat nieuwkomers meer zijn dan vluchtelingen en hebben daar vanaf de start, bij inburgering en verdere ontwikkeling, oog voor. We zorgen dat goede ondersteuning op het gebied van taal en meedoen toegankelijk is voor iedereen die dat nodig heeft, ook voor mensen die geen vluchteling zijn. En we zien in dat goede integratie en inburgering altijd start met het luisteren naar nieuwkomers zelf om te horen wat zij nodig hebben om hun leven vorm te geven.

Nieuwkomers hadden misschien een andere start, maar ze verdienen dezelfde kansen.